

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

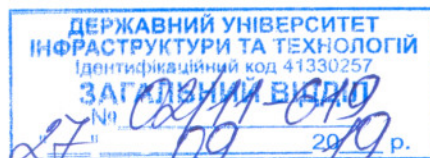
на дисертаційну роботу Садюка Андрія Валентиновича на тему:
«Лібералізація ціноутворення у потенційно конкурентних секторах
діяльності залізничних підприємств»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)»

1. Актуальність обраної теми дослідження

Підприємства залізничного транспорту відіграють стратегічну роль в економіці держави, забезпеченні її обороноздатності, розвитку виробничо-економічного потенціалу. Від вирішення питання лібералізації ціноутворення таких підприємств залежить ефективність діяльності не лише залізничної галузі, а і всіх підприємств, які використовують у своїй роботі транспортні послуги. У теперішній час на залізничних підприємствах здійснюється регулювання ціноутворення. Це впливає на вантажообіг, прибутковість на залізниці, що в свою чергу обмежує формування фондів для відновлення та розвитку матеріально-технічної бази галузі.

Зношеність основних засобів залізничних підприємств складає більше 90%, тому підприємства потребують притоку інвестицій. Створення сприятливих умов для інвестиційно-інноваційного розвитку неможливе без удосконалення теоретичних, методичних та нормативно-правових основ регулювання ціноутворення на залізничних підприємствах. Це підтверджує актуальність проведення дослідження лібералізації ціноутворення та змін у регулюванні ціноутворення залізничних підприємств шляхом наукового пошуку форм, методів, механізмів регулювання ціноутворення у відповідності до актуальних сьогоденно методичних та теоретичних положень для поступового переходу до вільного ціноутворення на підприємствах залізничного транспорту.

Дисертаційна робота А.В. Садюка сприяє вирішенню важливих для науки і практики завдань, оскільки в ній досліджуються теоретичні та практичні підходи щодо обґрунтування потенційно конкурентних секторів діяльності залізничних підприємств; в дисертації обґрунтовані умови та принципи лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств, запропоновані пропозиції із вдосконалення нормативно-правової бази для запровадження лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота відповідає положенням Національної транспортної стратегії України до 2030 року (розпорядження КМУ від 30.04.2018 р. № 430-р), Стратегічному плану розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року (Наказ Мінінфраструктури України № 547 від 21.12.2015 р.), програмі, що реалізується спільно з Антимонопольним комітетом України – Twinning UA/49 «Підтримка інституційної спроможності АМКУ з проведення досліджень ринків та ефективності застосування конкурентного законодавства з метою наближення до стандартів ЄС», Угоді про асоціацію між Україною та ЄС (Закон України № 1678-VII від 16.09.2014 р.) та ін. Вказані акти спрямовані на створення стабільної економічно ефективної системи залізничного транспорту як основного засобу підвищення конкурентоспроможності, якості та безпеки перевезень.

Робота виконана у відповідності із завданнями науково-дослідних робіт:

– «Методичні рекомендації щодо формування доходів від плати за користування вагонами на під'їзних коліях суб'єктів перевізного процесу в ПАТ «Укрзалізниця» (2016 р., номер державної реєстрації 0115U006858), в якій використані розробки автора щодо обґрунтування віднесення послуги з користування вантажними вагонами до потенційно конкурентного сектору підприємства залізничного транспорту;

– «Методичні рекомендації щодо формування фінансової звітності з доходних надходжень від вантажних перевезень з розрахунками через ЄПЦ в ПАТ «Укрзалізниця» (2016 р., номер державної реєстрації 0115U006860), в якій використано розробки автора щодо сутності та змісту лібералізації ціноутворення, а також фактори впливу на лібералізацію ціноутворення.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна

Зміст дисертації є обґрунтованим і достовірним за науковими положеннями, висновками та рекомендаціями, що базуються на досягненнях економічної теорії та практики; узагальненні й системному аналізі явищ і процесів, які мають місце у вітчизняній транспортній галузі; власних науково-аналітичних напрацюваннях з використанням значних обсягів статистичної інформації. Визначені автором завдання обумовили аналіз значного обсягу наукових джерел, присвячених розвитку та діяльності підприємств залізничного транспорту.

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Основні результати дослідження логічно розкриті у розділах

дисертації, що дало змогу послідовно висвітлити вирішення поставленого завдання.

У ході дослідження здобувачем було вирішено наступні питання: досліджено сутність та зміст лібералізації ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств; розвинуто теоретичні основи обґрунтування потенційно конкурентних секторів діяльності в галузі природної монополії; виявлено передумови лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту; визначено сутність та зміст адвокатування конкуренції на залізничному транспорті; досліджено фактори впливу на лібералізацію ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту; визначено та обґрунтовано умови лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту; обґрунтовано концептуальні засади лібералізації ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств; запропоновано рекомендації щодо переходу до системи стимулюючого регулювання при лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту; обґрунтовано методичний підхід до оцінки лібералізації ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств; запропоновано концептуальний підхід до лібералізації ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств.

Слід відзначити, що теоретична частина роботи є науково логічною, автором внесено відповідні уточнення у категоріально-поняттєвий апарат.

Наукову новизну дисертації складають такі розробки:

У першому розділі «Основи теорії та практики ціноутворення на послуги залізничних підприємств» дістали подальшого розвитку теоретичні основи обґрунтування потенційно конкурентних секторів в галузі природної монополії шляхом віднесення до потенційно конкурентних тих секторів, в яких результатами видів діяльності є ринкові товари (с. 44-52), що розвиває теоретико-методичні положення і прикладні рекомендації щодо розвитку конкуренції в потенційно конкурентних секторах залізничних підприємств.

Виявлені передумови лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств, які крім інституційних (масові приватизації, перехід до ринкової економіки), економічних (стан інфраструктури та рухомого складу, часова затримка зміни тарифів, функціонування залізничного транспорту як стратегічної підгалузі), соціальних (недостатня якість перевезень та збереження соціального сегменту) включають також правові (невідповідність директивам ЄС та іншим нормативно-правовим актам у сфері залізничного транспорту), політичні (угода про асоціацію з ЄС, інтеграція до ЄС) та

загальнонаукові (наявність «провалів держави», розвиток сучасного лібералізму) (с. 78-80), що стало основою дослідження організаційно-економічних чинників лібералізації ціноутворення у потенційно конкурентних секторах.

Удосконалено визначення лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту, під якою пропонується розуміти поступове послаблення державного регулювання ціноутворення з поступовим розширенням меж економічної свободи щодо встановлення цін на продукцію підприємств залізничного транспорту в результаті створення для них таких умов господарювання, які стимулювали б розвиток конкуренції, в тому числі й шляхом її адвокатування (с. 70), що збагатило теоретичне та методичне підґрунтя дослідження та дозволило дослідити основні фактори впливу на лібералізацію ціноутворення на послуги залізничних підприємств.

Розвинуто поняття адвокатування конкуренції у сфері діяльності підприємств залізничного транспорту. Під ним розуміється діяльність суб'єктів конкурентної політики, яка пов'язана зі зміцненням конкурентного середовища або створенням такого середовища шляхом використання механізмів, які не відносяться до системи примусу щодо дотримання встановлених правил та орієнтовані головним чином на обізнаність щодо переваг конкуренції, в тому числі і за рахунок впливу на інші державні органи (с. 69-70). Таке поняття посилює основу для формування конкурентного середовища у потенційно конкурентних секторах діяльності.

У другому розділі «Чинники лібералізації ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств» обґрунтовані фактори впливу на лібералізацію ціноутворення на послуги залізничних підприємств в потенційно конкурентних секторах діяльності за рахунок виділення таких, що впливають на рівень регулювання ціноутворення, на розширення меж економічної свободи щодо цін, на створення умов для розвитку конкуренції (с. 87-98), що дозволяє визначити та реалізувати напрями лібералізації ціноутворення на сучасному етапі економічного розвитку.

Розвинуті теоретичні основи лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту за рахунок дослідження та обґрунтування принципів (стимулювання ефективності, необхідності, прозорості, публічності, обґрунтованості витрат, відповідальності, системності, диверсифікації перевезень та гнучкості, доступності, простоти, захищеності, субсидіарності, сталості, відмови від перехресного субсидування) та умов (збільшення інвестицій, впровадження інновацій, застосування конкурентних процедур, активна конкуренція) (с. 101-112). Ці доробки дозволили обґрунтувати концептуальні засади лібералізації ціноутворення на послуги

підприємств залізничного транспорту в потенційно конкурентних секторах.

Обґрунтовані концептуальні засади лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту шляхом представлення їх у вигляді концептуальної мапи. Вона складається з області нових підходів, методів і механізмів лібералізації, з області засобів захисту нових та існуючих учасників процесу лібералізації, з області змін функцій, підходів, інструментів регулятора. Ці засади орієнтовані на стейкхолдерів та ґрунтуються на суспільних інтересах й виключенні виникнення інституційних пасток (с. 127-136), що сприяє поступовому послабленню державного регулювання ціноутворення та розширенню меж економічної свободи щодо встановлення цін на послуги підприємств залізничного транспорту.

У третьому розділі «Розробка стимулюючого регулювання при лібералізації ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств» удосконалено організаційно-економічний підхід до поступового послаблення державного регулювання та розширення меж економічної свободи підприємств залізничного транспорту, який змінює існуючі директивні підходи. Цей підхід ґрунтується на комплексному застосуванні змін у законодавстві (щодо складу та специфікації витрат, що не враховуються при регулюванні цін та тарифів; вибору можливих структур та видів тарифів на послуги суб'єктів природних монополій на залізничному транспорті; визначенні структури доходів, які залежать від регуляторної бази активів), використанні інструментів конкурентної політики та адвокатуванні конкуренції (с. 148-168). Таким чином створюються умови для підвищення ефективності управління залізничними підприємствами.

Удосконалено методичний підхід до оцінки варіантів лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту, який ґрунтується на визначенні потреби в основних засобах, оцінюванні допустимої межі зростання тарифів, розрахунках вихідних параметрів сценаріїв. Ці сценарії базуються на стратегії оновлення основних засобів (рівня витрат, необхідної валової виручки, величини зміни рівня тарифів) на довгостроковий період. Розроблені сценарії вибираються на підставі порівняння сценарних величин зміни рівня тарифів з допустимою межею їх зростання. Задовільні сценарії визначаються на підставі порівняння величини зміни рівня тарифів з прогнозованим рівнем тарифів (с. 172-183, 185-201).

Зазначені елементи формують обґрунтований концептуальний підхід до лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту, що базується на адвокатуванні конкуренції, розробці сценаріїв, тарифному меню (с. 69-70, 123-125, 147-148, 148-168, 172-183, 185-201). Сценарії ґрунтуються на

стратегії оновлення основних засобів підприємств. Формується тарифне меню, що включає групи показників за кожним сценарієм. Сценарії розробляються за допомогою сценарного планування та прогнозування, стимулюючого RAB-регулювання при використанні формульних структур. Застерігається необґрунтоване збільшення витрат та потужностей. Враховуються стимули, що сприяють лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності. Така реалізація сприятиме позитивним змінам за всіма напрямками та складовими лібералізації ціноутворення та дозволить залучати на довгостроковий період інвестиції, знижувати інвестиційні ризики та витрати по обслуговуванню залученого капіталу.

Аналіз тексту дисертації, автореферату, наукових праць здобувача, свідчить про достатню обґрунтованість та достовірність положень, що відносяться до наукових здобутків дисертації.

4. Теоретична та практична значущість наукових результатів

В процесі проведених теоретичних досліджень автором одержані результати, які мають як наукове, так і практичне значення.

Дисертаційна робота розширює здобутки щодо наукового обґрунтування та розробки теоретико-методичних положень і прикладних рекомендацій з лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту.

У роботі визначено та обґрунтовано потенційно конкурентні сектори діяльності, передумови, фактори впливу, принципи та умови лібералізації ціноутворення. Обґрунтовано концептуальні засади стимулюючого регулювання. Розроблено механізм застосування АМКУ у якості суб'єкту адвокатування конкуренції, сформульовано напрямок адвокатування конкуренції, що потребує розвитку на залізничному транспорті. Обґрунтовано методичний підхід до оцінки варіантів лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств.

В практичному аспекті результати досліджень використані у практичній діяльності: ПАТ «Українська залізниця» (довідка № ЦУФ–06/143 від 14.03.2018 р.), Центру комплексних досліджень з питань антимонопольної політики Антимонопольного комітету України (довідка № 50-30-1/18 від 23.02.2018 р.), Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (довідка № 57/02 – 26.06.2018 р.).

Результати дисертаційної роботи використовуються також і в навчальному процесі Державного університету інфраструктури та технологій (довідка від 21.03.2019 р., № 01/11-293) при викладанні дисциплін: «Ціноутворення», «Маркетингове ціноутворення», «Фінанси транспорту», «Фінансове планування та прогнозування», курсовому та

дипломному проектуванні при підготовці бакалаврів і магістрів економічних спеціальностей.

5. Зауваження та дискусійні положення

Доцільно відмітити наступні зауваження до тексту дисертації:

1. Робота перевантажена теоретичними положеннями з основ ціноутворення, зокрема, в частині аналізу поняття «природна монополія», дослідження впливу діяльності вертикально інтегрованих компаній на економічний добробут споживачів, еволюції наукової думки з ціноутворення (п. 1.2-1.3); слід було б більш стисло подати даний матеріал без втрати загальності сутності представлених результатів дослідження.

2. У параграфі 1.2 дисертаційної роботи (с. 46) зміст рисунку 1.3 «Виділення потенційно конкурентних секторів діяльності залізничних підприємств» потребує, з одного боку, більшої конкретизації для розуміння процесу виділення потенційно конкурентних секторів, з іншого, – рисунок можливо було б представити простіше, зосередивши увагу на принципі, покладеному в основу виокремлення секторів діяльності.

3. Представлена у розділі 3 на рис. 3.9 (с. 191) блок-схема алгоритму визначення економічної доцільності лібералізації ціноутворення при впровадженні стимулюючого регулювання потребує уточнення структури для того, щоб виділити та показати окремим блоком (блок-схемою) частину, що стосується необхідності оновлення основних засобів залізничного підприємства, оскільки це є важливим елементом у діяльності суб'єкта господарювання.

4. У пункті 3.4 дисертації для сценаріїв розвитку залізничного транспорту застосовується 5-річний період планування. Слід було б розширити горизонт планування, враховуючи перспективи розвитку і поліпшення економічних показників, це б надало можливість отримати результати на більший період регулювання ціноутворення підприємств залізничного транспорту.

5. У додатках Е, Ж, И, К дисертації автором представлено детальний опис сценаріїв розвитку залізничного транспорту, зокрема таких сценаріїв, як «поточний», «еволюційний», «песимістичний», «відродження», а також подано значний обсяг розрахунків за сценаріями розвитку. Доцільним було б перенести узагальнені результати розрахунків, що представлено у графічному вигляді вказаних додатків до основної частини тексту дисертації, оскільки це доповнює повноту викладеного результату дослідження.

6. Більший акцент в роботі доцільно зробити на необхідності впровадження сценаріїв розвитку залізничного транспорту в практичній діяльності підприємств (сценарії представлені автором у п. 3.4 дисертації). Це необхідно в зв'язку із кардинальними змінами в планованих темпах

розвитку економіки України, щоб досягти росту до 40% за 5 років у відповідності до завдань нового курсу КМУ. Цим положенням доцільно було б доповнити рекомендації, що надаються у роботі.

7. Певну кількість джерел, що використовуються автором у дисертаційному дослідженні (з 334 джерел у списку використаних джерел) можливо було б скоротити, залишивши праці, що безпосередньо стосуються процесів ціноутворення.

8. Текст дисертаційної роботи переобтяжений загальними назвами «залізничні підприємства», «потенційно конкурентні сектори діяльності». Доречнішим було б при викладі положень роботи використовувати норми щодо скорочення слів шляхом використання означених термінів у вигляді аббревіатур, що б спростило семантичну побудову тексту дисертаційної роботи.

Водночас, наведені вище зауваження не знижують науково-теоретичної цінності і практичного значення авторських розробок і, відповідно, не зменшують загальну позитивну оцінку винесених на захист елементів наукової новизни дисертанта. Рекомендується вказані зауваження використати для подальших досліджень щодо економічного розвитку підприємств залізничного та інших видів транспорту.

6. Відповідність дисертації обраній спеціальності та профілю спеціалізованої вченої ради

Дисертаційна робота Садюка А.В. на тему: «Лібералізація ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств» за своїм фаховим спрямуванням, змістом, рівнем теоретичних досліджень, науковою новизною та практичною значущістю відповідає профілю спеціалізованої вченої ради К 26.820.05 при Державному університеті інфраструктури та технологій, а також пунктам чинного паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), зокрема, таким як: використання тенденцій і закономірностей їх функціонування для розвитку підприємництва; місце й роль неурядових організацій у лібералізації підприємницької діяльності, виробничо-господарська діяльність підприємства.

7. Повнота викладених основних результатів дисертації в опублікованих роботах автора

Основний зміст дисертації та опубліковані праці здобувача підтверджують, що наукові положення, висновки та рекомендації, які сформульовані у роботі, відображені у публікаціях автора. За результатами дослідження опубліковано 27 наукових праць загальним обсягом 17,75 ум. д. а., з яких 16 публікацій у наукових фахових виданнях, 7 публікацій –

входять у міжнародні наукометричні бази, а також 11 публікацій – в матеріалах міжнародних наукових конференцій.

В авторефераті відображено основні наукові результати, які дисертант отримав у процесі дослідження. Ступінь новизни розробок і рекомендації щодо можливостей практичного застосування одержаних результатів наукового дослідження повністю відповідають основному змісту дисертації. Виклад основних результатів дисертації відповідає чинним вимогам МОН України.

8. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Аналіз дисертаційної роботи Садука Андрія Валентиновича на тему: «Лібералізація ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств» показав її відповідність вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 Постанови КМУ від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р., № 1159 від 30 грудня 2015 р. та № 567 від 27 липня 2016 р.), які висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Стиль написання дисертаційної роботи та автореферату, мова викладу матеріалів забезпечують ясність і доступність їх розуміння та сприйняття. Дисертаційна робота характеризується грамотним та логічним стилем написання з добре проілюстрованим матеріалом, з необхідними математичними залежностями, що свідчить про достатньо високий науковий рівень дослідження.

Автореферат у необхідному обсязі відображає структуру, основний зміст дисертації, наукові положення та висновки, є ідентичними до тексту кваліфікаційної роботи.

9. Загальний висновок

Дисертація Садука Андрія Валентиновича на тему: «Лібералізація ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств» є завершеною науковою працею, містить обґрунтовані висновки, теоретичні результати та методичні положення, які мають елементи наукової новизни і сприяють вирішенню завдання, що полягає в удосконаленні науково-методичних основ лібералізації ціноутворення в потенційно конкурентних секторах діяльності підприємств залізничного транспорту як важливого кроку підвищення ефективності їхнього функціонування на сучасному етапі розвитку залізничного транспорту. Теоретичні і практичні положення наукової новизни, а також висновки і пропозиції є обґрунтованими.

Дисертаційна робота «Лібералізація ціноутворення у потенційно конкурентних секторах діяльності залізничних підприємств» відповідає

чинним вимогам МОН України до сутності і змісту кандидатських дисертацій, а її автор – Садюк Андрій Валентинович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»

Офіційний опонент:
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та
менеджменту Дніпровського національного
університету залізничного транспорту
ім. академіка В. Лазаряна Міністерства
освіти і науки України

«24» вересня 2019 р.

Особистий підпис М.І. Міщенко
засвідчую Нач. загального відділу Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна <i>Черепахов С.У.</i>
«24» вересня 2019 р.